

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ БАНКУ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Анотація. Розглянуто існуючі підходи до класифікації витрат у системі управлінського обліку банківських установ, обґрунтовано цілі здійснення класифікації витрат.

Аннотация. Рассмотрены существующие подходы к классификации расходов в системе управленческого учета банковских учреждений, обоснованы цели осуществления классификации расходов.

Annotation. The existing approaches to the classification of expenditure in the management accounting system of banking institutions have been considered, the implementation of the classification of expenses is justified.

Ключові слова: витрати, класифікація витрат, управлінський облік.

Через посилення конкуренції в банківській сфері відчутні переваги мають банки, де сформована чітка підсистема управлінського обліку, яка включає елементи планування і прогнозування діяльності. До планування цієї підсистеми відноситься й класифікація витрат банківської установи.

Для потреб фінансового обліку класифікація витрат здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [1] та Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [2] і деталізується за видами діяльності, що полегшує складання звітності.

Але для потреб управлінського обліку така деталізація витрат є недостатньою у зв'язку з необхідністю складання бюджетів та фінансового планування як невід'ємних складових фінансового менеджменту банківської установи, а також підготовки інформації для прийняття рішень керівництвом банку. Для вирішення завдань, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень, вона в одних випадках недостатньо деталізована, а в інших – навпаки, недостатньо агрегована. Для вирішення цієї проблеми менеджери банківської установи використовують звітність, сформовану засобами управлінського обліку з таким ступенем деталізації чи агрегації, який необхідний при вирішенні конкретного завдання. Така методика сприяє підвищенню ефективності діяльності банківської установи.

Дослідженню проблем класифікації витрат у цілях управлінського обліку присвячені праці таких видатних вчених та вітчизняних фахівців, як Бутинцев Ф. Ф., Герасимович А. М. [3], Кіндрацька Л. М. [4], Пратин Г. О., Загородній А. Г., Ясінська А. І. [5], а також зарубіжних фахівців Хорнгрена Ч. Т. та Дж. Фостера [6].

Метою дослідження є аналіз існуючих класифікацій витрат банку та вибір оптимальної з них у цілях управлінського обліку.

Завданням дослідження є розгляд існуючих засобів групування витрат; визначення низки заходів для організації ефективної роботи системи управлінського обліку; визначення цілей розподілу витрат для підвищення ефективності управлінського обліку.

Об'єктом дослідження виступають сукупні витрати комерційного банку.

Відповідно до об'єкта предметом дослідження є класифікація витрат банку з урахуванням цілей управлінського обліку.

У наукових працях накопичено великий досвід класифікації витрат, що використовується для потреб управління. Суть процесу класифікації витрат – виділити ту частину витрат, на які може вплинути керівник, виходячи з принципу: "різні витрати для різних цілей". На підтвердження цього зазначимо, що вчені Хорнгрен Ч. Т. та Дж. Фостер [4, с. 36] вважають, що "облікові системи повинні обслуговувати комплекс управлінських цілей, тому існують різні способи вимірювання і групування витрат".

Більшість зарубіжних [6] та вітчизняних [3 – 5] авторів виділяють три групи цілей:

- 1) оцінка запасів та визначення фінансового результату;
- 2) прийняття рішень;
- 3) здійснення процесу контролю за їх виконанням.

При цьому кожній із цілей відповідають різні ознаки класифікації витрат. Існують й інші підходи до обґрунтування цілей класифікації витрат за роботою [7, с. 36]:

- 1) оподаткування та складання фінансової звітності (матеріальні, на оплату праці, на соціальні заходи, амортизація та ін.);
- 2) обчислення собівартості (за статтями), хоча ці цілі є деталізацією першої цілі – оцінка запасів та визначення фінансового результату.

На погляд автора, найбільш чітка класифікація витрат запропонована професором Нападівською Л. В. [8, с. 257], яка деталізує та доповнює класичні цілі класифікації витрат, у результаті чого вони набувають такого змісту:

- 1) калькулювання собівартості виготовленої продукції та визначення величини отриманого прибутку;
- 2) дослідження поведінки затрат та прийняття управлінських рішень;
- 3) здійснення контролю та прогнозування (планування).

Для ефективного управління витратами банку керівництву потрібні не просто дані про розмір витрат, а й

Облік витрат здійснюється в межах чинних облікових систем, тобто певного регулярного процесу, а також підпорядкований потребам керівників з необхідною їм деталізацією.

Основною метою класифікації витрат за таких потреб є організація ефективної роботи системи управлінського обліку, що досягається через низку заходів [8, с. 268]:

- оптимізація побудови процесу бюджетування та планування;
- оперативний контроль прибутковості в розрізі окремих продуктів, напрямів бізнесу, підрозділів;
- підтримка системи управління прибутковістю діяльності банку;
- визначення найприбутковіших напрямків діяльності, факторів, трендів, що на них впливають;
- оцінка ефективності діяльності та її підтримка як в цілому, так і за основними напрямками діяльності;
- виявлення фактів та чинників ефективності;
- прийняття управлінських рішень на базі реальної інформації як про окремі операції, так і про стан справ у банку загалом;

- моделювання наслідків здійснення тих чи інших операцій;
- удосконалення процесів прийняття рішень щодо ціноутворення продуктового ряду;
- підготовка та інтерпретація внутрішніх звітів для усіх сфер менеджменту банку;
- формування ефективної системи мотивації та відповідальності менеджерів за результати роботи.

Розподіл витрат у будь-якій організації потребує вирішення ряду проблем, пов'язаних з порядком віднесення непрямих витрат на підрозділи, продукти чи послуги. При вирішенні цих проблем необхідно визначити цілі розподілу витрат.

Можливо визначити такі основні цілі:

1) визначення собівартості, калькуляція ціни готового банківського продукту та визначення величини отриманого прибутку;

2) визначення фінансового результату;

3) контроль за економічністю та виявлення резервів зниження витрат;

4) дослідження поведінки витрат та прийняття управлінських рішень;

5) планування (бюджетування), прогнозування, здійснення контролю та регулювання результатів діяльності.

На рівні управління витратами в розрізі банківських операцій важливе значення має класифікація витрат відносно до обсягу операцій. Її поділяють на змінні та умовно-постійні. Усі прямі витрати є змінними. Так, середня вартість залучених ресурсів залежить від обсягу активних операцій (наприклад, суми виданих кредитів) і середньої відсоткової ставки по залучених коштах.

До умовно-постійних відносять загальнобанківські витрати і адміністративні. Для контролю за умовно-постійними витратами застосовують класифікацію за статтями витрат і елементів витрат у загальній методології. Сукупні витрати формуються на основі витрат окремих підрозділів банку, які надають окремі послуги різним клієнтам. Це створює необхідність контролю над витратами на різних рівнях управління комерційного банку. Тому на рівні управління витратами окремих підрозділів банку об'єктами контролю повинні бути окремі операції, послуги та банківські продукти (комплекси послуг). Тому витрати поділяють на регульовані та нерегульовані. Так, підрозділи, що залучають ресурси, можуть впливати на прямі витрати комерційного банку за допомогою відсоткових ставок, структури, складу витрат. Також до регульованих витрат можна віднести витрати на заробітну плату (разом із нарахуваннями на неї), витрати на відрядження, господарські витрати [5, с. 126].

До нерегульованих витрат можна віднести частку загальнобанківських витрат, що припадають на підрозділ. Щоб визначити конкретну собівартість банківської послуги, операції чи продукту, витрати класифікують за центрами витрат. Центри витрат можуть бути за послугами і центрами підтримки (відділ контролю за ризиками, юридичний відділ, служба безпеки банку). Часто центри послуг і центри підтримки об'єднують у загальну групу – центри витрат. Це не зовсім коректно, оскільки, як видно, між ними існує істотна різниця. Тому до центрів послуг пропонують віднести: юридичний, депозитний відділи; до центрів підтримки – бухгалтерію, службу безпеки, господарський відділ [7, с. 58].

На практиці усі види витрат не використовуються, тому що кожен менеджер використовує такі критерії класифікації, які найбільшою мірою задовольняють його потреби у деталізації інформації та достатні для прийняття управлінських рішень у певний момент часу.

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1) основним важелем впливу на класифікацію витрат в управлінському обліку є встановлення взаємозв'язку між величиною витрат та відповідним управлінським рішенням;

2) менеджери різного рівня управління, що приймають різні управлінські рішення, повинні використовувати різні ознаки та види витрат, які відповідали б досягненню цих рішень;

3) кількість ознак класифікації витрат та їх видів може бути рівною кількості, які виникають у діяльності банківської установи.

Однак дане дослідження не є вирішеним, а потребує подальшого розгляду, а саме доцільно розробити класифікацію витрат відповідно до цілей управлінського обліку, що дозволить оптимізувати організацію управлінського обліку та прискорить процес вибору класифікаційних ознак для вирішення конкретних завдань управлінського обліку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. План рахунків бухгалтерського обліку банків країни : Постанова Правління НБУ від 17.06.2004 р. № 280. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>. 2. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Правління НБУ від 08.10.2010 р. № 457. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0583-03>. 3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібн. для студ. спец. 7.050106 "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевські, Н. В. Герасимчук. – Житомир : ЖІТІ, 2005. – 448 с. 4. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія : монографія. – К. : КНЕУ, 2002. – 286 с. 6. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; пер. с англ. ; под. ред Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 416 с. 7. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посібн. / П. Й. Атамас. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 440 с. 8. Нападовська Л. В. Управлінський облік : монографія / Л. В. Нападовська.

– Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2009. – 450 с.
5. Пратин Г. О. Управлінський облік : навч. посібн. / Г. О. Пратин, А. Г. Загородній, А. І. Ясінська. – К. : Знання, 2006. – 235 с.